

SZAKDOLGOZAT

Vörösmarty Mihály

Csongor és Tünde

Kovács Petra

Látványtervezés BA

Kaposvár

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus Rippl-Rónai Művészeti Intézet

Vörösmarty Mihály
Csongor és Tünde

Témavezetők: Bozóki Marianne DLA

egyetemi docens

Varjas Zsófia

óraadó tanár

Készítette: Kovács Petra

G7QP08

Intézet: Művészeti Intézet, Színházi Tanszék

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1
2. Keletkezéstörténet	2
2.1 Vörösmarty Mihály élete, helye a korabeli irodalomban	2
2.2 A mű forrásai	5
3. Csongorról és Tündéről	8
3.1 A darab cselekménye	8
3.2 Műelemzés.....	9
3.3 A karakterek elemzése	12
4. A mű feldolgozásai, bemutatói	16
5. Jelmeztervezési koncepció	18
6. A Vaskakas Bábszínház	31
7. Bábtervezési koncepció	32
8. Zárógondolatok, összegzés a megjárt útról	42
9. Felhasznált irodalom, források:	43

Bevezetés

1.Bevezetés

„Mi az, mi embert boldoggá tehetne?
Kincs? hír? gyönyör? Legyen bár mint özön,
A telhetetlen elmerülhet benne,
S nem fogja tudni, hogy van szívöröm.”¹

Sokat gondolkodtam azon, milyen darabot válasszak diploma munkám témájának. Eddig nem volt alkalmam mesés előadással foglalkozni, de szerettem volna kipróbálni magamat ebben is, ezért leginkább ilyen művek közül válogattam. Eszembe jutott Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde című drámai költeménye, ami már középiskolás koromban felkeltette az érdeklődésemet tündérekkel, ördögökkel és boszorkánysággal. Akkor olvasásán kívül láthattam a Zsurzs Éva által rendezett film adaptációját is, amelyben különösen megfogott Gobbi Hilda Mirígy alakítása.

Alaptörténete meseszerű, mégis filozofikus, és vígjátéki elemeket is hordoz magában. Első olvasásra egyszerű tündérmesének tűnhet, viszont sokkal több annál, komoly témákat feszeget. Például a boldogság forrásának kérdését, ami Vörösmarty megfogalmazásában nem a pénz, a hatalom vagy a tudás, hanem a szerelem. Az igaz szerelem beteljesüléséhez azonban mindkét félnek próbákat kell kiállnia, így a kitartás és soha nem szűnő remény is fontos részei a műnek. Saját meglátásom szerint ez az üzenet nagyon fontos, egyfajta útmutatás akár korunk fiataljai számára is.

Nyelvezete nem egyszerű, olykor nehezen érthető, de ha figyelmesen olvassa az ember, fellelheti a benne rejlő gazdagságot. Vörösmarty karakterei társadalmi elhelyezkedésükhöz viszonyítva különböző stílusban, fogalmazásban szólalnak meg, ezzel még színesebbé, érdekesebbé téve a történetet.

Szeretem, hogy nem egyértelmű a darab befejezése, többféleképpen is lehet értelmezni. Mert habár elsőre happy end-nek tűnhet, a szerelmesek egymásra találásával, mégis van benne egyfajta keserűség, rossz előérzet. A múlandóság és haláltudat miatt nem tökéletes a boldogság.

Azért is választottam ezt a darabot, mivel úgy gondolom, hogy a jelmez és különösen bábtervezés szempontjából izgalmas megoldásokkal lehetne életre kelteni Vörösmarty világát.

¹ Vörösmarty Mihály, A merengőhöz

Keletkezéstörténet

2. Keletkezéstörténet

2.1 Vörösmarty Mihály élete, helye a korabeli irodalomban

Vörösmarty Mihály 1800. december 1-én született a Fejér vármegyei Kápolnásnyéken, szegény kismemesi keresztény családban. Már gimnazista korában sokat olvasott, visszahúzódo gyermek volt. Tanulmányaiban jeleskedett, viszont otthon a gazdaság körüli munkákban ügyetlen volt. Testvérével Jánossal ellentétben nem szeretett parancsolni a cselédeknek, szívesebben beszélgetett velük. Megbecsülte, sok esetben borral, dohánnyal jutalmazta őket egy-egy tréfa vagy mesemondásért. Szeretett merengeni a természet szépségén, olvasni és verseket írni. 1816-ra, mire befejezte fehérvári tanulmányait, eldőlt a sorsa, miszerint költő lesz belőle. Az ifjú Vörösmarty zárkózott, gátlásos, befelé forduló természetű volt, ennek ellenére erőteljesen benne élt a társadalmi érvényesülés vágya.² A hatodik osztályos korában hatalmas változások történtek az életében. Pestre került iskolába, valamint édesapja is meghalt Véget ért a szép gyermekora, rákényszerült, arra, hogy eltartsa magát.³

1818 és 1822 között a Perczel családnál nevelősködött. Ebben az időben elvégezte a pesti egyetemen a bölcsészeti alapozót. 1820-ban követte a Perczel családot Börzsönybe. Ez az időszak nagy befolyással volt költői fejlődésére, amit a család könyvtára, valamint két íróháza, Egyed Antal és Teslér László barátsága biztosított. Itt ismerte meg Shakespeare, Schiller, Byron és Rousseau munkásságát, akik nagy hatást gyakoroltak rá. A romantikus végletek is itt jelentkeztek költészetében, ami részben a család lányához, Perczel Etelkához fűződő platói szerelméből is eredeztethető. Ez a szerelem mindvégig bevallatlan maradt, mivel kismemesi családból származó nevelőként nem érezte magát egyenrangúnak a lánnyal. Etelka személye több későbbi verse és eposza nőalakját ihlette.

1822 - 23-ban Görbön joggyakorlatot végzett, ahol enyhült eddigi kisebbség érzete, boldogabb évek voltak ezek számára. Sikerült levetkőznie gátlásait, új élményeket szerzett, amelyeket befolyásolhatták munkásságát; Az elbúsult deákot, A bujdosókat, valamint a Csongor és Tünde egyes, a népi figuráit, jeleneteit is ihlették.⁴

² Gyulai Pál: Vörösmarty életrajza <https://mek.oszk.hu/04700/04740/html/index.htm>

³ Taxner-Tóth Ernő: Rend, kételyek, nyugtalanság. A Csongor és Tünde kérdései

⁴ Taxner-Tóth Ernő: Rend, kételyek, nyugtalanság. A Csongor és Tünde kérdései

Vörösmarty hármaskörét a líra, az epika és a dráma műfajhármása közötti kísérletezésben nyilvánul meg. Ráébredt, hogy a romantika korában az eposz klasszikus formája már nem továbbfejleszhető. Ezért kezdett el kiséposzokat írni, részben a hazai történelemről, részben a magyar őstörténeletről a tündérmesék világában.⁵

1824-ben letette az ügyvédi vizsgát, majd folytatta a Perczel fiúk nevelését és jogi tanulmányait Pesten, viszont nem helyezkedett el a szakmában. Megírta a Zalán futása című honfoglalás kori eposzát, amivel költői hírnévre tett szert. A nemzet ébresztője nevet kapta, viszont megélhetési gondjait ez nem oldotta meg teljesen. Ennek ellenére 1826-ban eldöntötte, hogy a továbbiakban is az írói pályán marad. 1827-ban megbízták a Tudományos Gyűjtemény című folyóirat szerkesztésével, ami enyhítette anyagi problémáit. Ezt követték a Salamon király, A bujdosók, a Cserhalom és Eger című kiséposzai. Némi jövedelmet fordítói munkával is szerzett, például az Ezeregy éjszaka lefordításával.⁶

1828-ban jelen volt amikor Kazinczy Ferenc jelképesen átadta az irodalmi vezérszerepet Kisfaludy Károlynak. Kisfaludy halála után azonban Toldy-Schedel Ferencsel és Bajza Józseffel együtt alkották a „romantikus triászot”. Toldy kiadta A magyar költészet kézikönyvét, amiben Vörösmarty hét lírai verssel, a Cserhalom című kiséposzsal, két további verses elbeszélő mű részletével és két drámaszemelvénnel is szerepelt.

1830-ban megírta a Csongor és Tündét, viszont a pesti cenzúra nem engedte megjelentetni, így egykori tanára a székesfehérvári könyvvizsgáló Szabó Krizosztom segítségét kérte, aki engedélyezte a nyomtatást. Kortársainak nem nyerte el a tetszését. Egyedül Kölcsey kelt védelmére, a mű háromszori elolvasása után. Ugyanebben az évben akadémikussá választották, a Tudományos akadémia második rendes tagjává, ami már biztosabb megélhetést nyújtott számára. 1832-ben talált magának egy kiadót és megjelentette eddigi műveit.

Vörösmarty és barátai hittek a liberalizmus eszméiben, az osztálybékében, feudalizmus felszámolásában és a nemesi előjogok fokozatos leépítésében, a jobbágyok felszabadításában és polgárrá emelésében. Az irodalom eszközeivel közvetítették a liberális reformprogramot. Az 1832 és 1840 között a Budai várszínházba, majd később a Nemzeti Színházba írt magyar nyelvű drámákat, hogy az akkori német nyelvű drámák helyett ezeket játszassák.⁷

⁵ Kerényi Ferenc: Matúra Klasszikusok - Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde

⁶ Wikipédia https://hu.wikipedia.org/wiki/V%C3%B6r%C3%B6smarty_Mih%C3%A1ly

⁷ Kerényi Ferenc: Matúra Klasszikusok - Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde

Már gyermekkorában, a szülői házban nemzeti öntudatra nevelték, kedvelt olvasmányai voltak Berzsenyi Dániel, Zrínyi Miklós és Mikes Kelemen művei. Később közjogi tanulmányai közelebb vitték a politikai élethez. Az 1823-as politikai események hatására lírai költeményeket írt. Nemzetszeretete és hazafisága a Szózat megírásában csúcsonodott ki 1837-ben.⁸

Arról nincs feljegyzés, hogy Perczel Etelka után lett volna más hölgy az író életében. 41 éves korára változott ez, mikor már lemondott a szerelemről és a házasságról. Megismerkedett Bajza József sógornőjével, a nála 26 évvel fiatalabb Csajághy Laurával. A lány már ismerte őt verseiről és tisztelte. Vörösmarty gyönyörű jegyajándékot adott neki, a Merengőhöz című versét. Házasságukból öt gyermek született.

1846-ban írói pályája csúcsára ért. Megjelentette „*Minden munkái*” -t, és egyaránt dolgozott a barátja emlékére alapított Kisfaludy Társaságban és az akadémián. Sikerei ellenére mégis alkotói válság gyötörte.

Két évvel később kivette a részét a pesti forradalomból. Követte az országgyűlést Debrecenbe, majd 1849-ben csatlakozott az ott szerveződött Radical Párthoz. A Habsburgok trónfosztása után a kegyelmi szék egyik bírójának kérték fel. A szabadságharc bukásának napjaiban négy hónapnyi bujdosásra kényszerült Bajza Józseffel együtt.

1853-ban letelepedett családjával Kápolnásnyéken, de a forradalom leverése miatt sosem talált többé régi önmagára. 1855-ben hunyt el Pesten, abban a házban, ahol 25 évvel ezelőtt Kisfaludy Károly. Nemzeti megbecsültségét bizonyítja, hogy utolsó útjára a Kerepesi temetőbe húszezer ember néma tüntetése kísérte el. Ez volt a szabadságharc leverése utáni első tömegmegmozdulás.⁹

⁸ Gyulai Pál: Vörösmarty életrajza <https://mek.oszk.hu/04700/04740/html/index.htm>

⁹ Kerényi Ferenc: Matúra Klasszikusok - Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde

2.2 A mű forrásai

Vörösmarty Mihály visszahúzódó jelleméből adódóan barátai keveset tudtak készülő műveiről. A Csongor és Tünde keletkezése szempontjából a legrejtélyesebb munkái közé tartozik.

Valószínűsíthető, hogy már gyermekkorában hallotta Tündér Ilona történetét. Ez a fajta népmese sűrűn előfordult a magyar folklórban - idehaza tündéreknek nevezik a Tündéhez hasonló istenlányokat. A darabban is szereplő csodafa velük kapcsolatos motívum, ahogy a hatyúvá válkozás képessége is. Taxner-Tóth könyvében Berze Nagy János néprajzkutatóra hivatkozik, aki a Napistennő és Anyaistennő kultuszára vezeti vissza a Tündér Ilona típusú történeteket.¹⁰

Vörösmarty 1821 októberében megkérte barátját Sallay Imrét, hogy küldje el neki Börzsönybe Gergei Albert XVI. századi széphistóriáját, a Csongor és Tünde elsődleges irodalmi forrását. Később nem tagadta, hogy költeményének alapjául ez a történet szolgált. Az Árgirus história a magyar reneszánsz egyik legkedveltebb olvasmányai közé tartozott. Elképzelhető, hogy a történetet olvasva beleláthatta Perczel Etelkához fűződő reménytelen szerelmét.

A Csongor és Tünde legfőbb cselekményében követi a széphistória szerkezeti felépítését, viszont a szereplőkben akadnak változtatások. A mesebeli két banyát Vörösmarty egy karakterre olvasztotta Mirigy szerepében, és megalkotta Balga párjaként Böske-Ilma alakját. Ledért Vörösmarty az érzéki szerelem kritikájának szánta művében. A három ördögfiú szerepelt már az Árgirus históriában is, viszont itt szimbolikus jelentést kaptak és a cselekményt is aktívan bonyolítják többszöri fellépésükkel. A Csongor és Tünde két filozófiai csomópontja az Éj monológja és a három vándor sorsának bemutatása, boldogságkeresésüknek bírálata. Ezek a karakterek sem szerepeltek a széphistóriában. A változtatások következtében a naivnak mondható mese hatalmas szimbólummá vált Vörösmarty keze alatt.¹¹

¹⁰ Taxner-Tóth Ernő: Rend, kételyek, nyugtalanság A Csongor és Tünde kérdései

¹¹ Jánosházi György a Csongor és Tünde értékeléséhez [itk_EPA00001_1963_01_029-043.pdf](http://itk.EPA00001_1963_01_029-043.pdf)

Egyetérttek Nemeskürty Istvánnal abban, hogy Vörösmarty saját magával azonosíthatta Árgirus, majd Csongor alakját. Ezt bizonyítja az 1825 októberében íródott Börzsönyben című költeménye, melynek végén a búsuló költő Csongornak szólítja szerelmi bánatában csüggedő önmagát:¹²

„Boldog a madár híg lakhelyében,

A hal mély örvénye fenekében,

Boldog a vad Kárpát erdejében,

Csak te Csongor, csak te nem vagy az.”¹³

Taxner-Tóth összefüggésbe hozta Johann Wolfgang von Goethe Faustjával is Vörösmarty darabját. A Faust alapozta meg a romantikában népszerűvé váló drámai költemények műfaját. A Csongor és Tündében hatása érezhető a Tudós alakján, valamit abban, hogy mindkét főhős a lét kérdéseire keres választ.¹⁴ Vörösmarty dualista felfogását Mirigy és Csongor ellentétében is meg lehet figyelni. Mirigy alakja Faustban szereplő Mefisztóéhoz hasonló, alantas, megrontó hajlamai szemben állnak Csongor nemes természetével.¹⁵

A Csongor és Tünde párhuzamba állítható német és osztrák történetekkel is, mint például a híres 18. századi német író, Wieland *Nadir und Nadine* és az *Oberon* című művei. Hasonlóság az egymástól elszakított szerelmesek motívuma, valamint az álom és valóság közti határ elmosódása, amely mindkét történetben megjelenik. A *Nadir und Nadine* körkörös szerkezete emlékeztet Csongor bolyongására. Wieland főhőse szintén kétségbeesetten keresi szerelmét, anélkül, hogy észrevenné, hogy csak körbe-körbe halad. Mint Nadirnak, úgy Csongornak is van egy segítőtje Balga személyében - szerepe hasonló, mint Nadir szolgájának Halinak.¹⁶

¹² Nemeskürty István: Elérhetetlen tündér, csalfá cél

¹³ Vörösmarty Mihály: Börzsönyben

¹⁴ Taxner-Tóth Ernő: Rend, kételyek, nyugtalanság. A Csongor és Tünde kérdései

¹⁵ Jánosházi György a Csongor és Tünde értékeléséhez [itk_EPA00001_1963_01_029-043.pdf](#)

¹⁶ Fried István: A Csongor és Tünde forrásvidékéhez [*EPA02518_irodalomtortenet_1990_02-04_328-347.pdf](#)

Több karakter esetében összeköthető ugyanakkor Mozart Varázsfuvolájával is. Egyrészt a főszereplő karakterpárosok tükör dramaturgiájában, valamint az Éj asszonya és az Éj királynője között is egyértelmű kapcsolatában.¹⁷

Gyulai Pál Vörösmarty Életrajzában kiemeli Shakespeare *Szentivánéji álmának* hatását Vörösmartyra. Egyrészt nyelvvezetük szépségének, hangzatosságának hasonlóságában, valamint némelyik karakter stílusában. Vörösmarty tervezte is Shakespeare tündérajátékának lefordítását. Gyulai Pál Balga karakterét Zubollyal és Puckkal hozza összefüggésbe. Ezen kívül a nemtők gyengéd, játékos jelenetét is Shakespeare-től eredezteti.¹⁸

Ahogy a Szentivánéji álomban, itt is fontos szerepet játszik az álom motívum, hiszen ez vezet a boldogsághoz. De nagy valószínűséggel Shakespeare más művei is hatással voltak Vörösmartyra, mint *A vihar*, az *Ahogy tetszik* és a *Hamlet*. A *Hamlet* hatása szerintem leginkább Csongor természetén érezhető. Az időmértékes verselésű darab két különböző verselési módban íródott. Az elbeszélő és szerelmi részekben rímes és rímtelen trocheusok váltogatják egymást, míg az emelkedő részek ötös és hatodfeles jambusokból állnak, Shakespeare-hez hasonlóan.¹⁹

¹⁷ Nemeskürty István: Elérhetetlen tündér, csalfa cél

¹⁸ Gyulai Pál: Vörösmarty életrajza

https://oszkdk.oszk.hu/storage/00/00/90/06/dd/1/GyulaiP_Vorosmartyeletrajza_9789633646496_PDF.pdf

¹⁹ Kerényi Ferenc: Matúra Klasszikusok - Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde

Csongorról és Tündéről

3. Csongorról és Tündéről

3.1 A darab cselekménye

A Csongor és Tünde Vörösmarty Mihály legkiemelkedőbb romantikus alkotásai közé tartozik.

Cselekménye a két főhős boldogságkeresésének történetét írja le. Tünde már régóta szemet vetett az örökké égi szépet kereső Csongorra. Hogy találkozhassanak, egy aranyalmafát teremtett Csongor birtokára, valamint tündéri szolgálatába emelte Böskét, Csongor házának szolgálóját, hogy napestig az úrfiról meséljen neki. Ő ezáltal Ilmává vált és kénytelen volt elhagyni férjét, Balgát.

A történetet Vörösmarty a dolgok közepébe vágó, „in medias res” cselekmény indítással kezdi, új mitikus formában, a bolyongásából megérkezett kiábrándult főhőssel. Csongor Mirígyet a gonosz boszorkányt találja megkötözve a csodafa tövében. Mirígy magának akarja a fa gyümölcsét, hogy az örök fiatalságot adjon neki. Annak érdekében, hogy Csongor eloldozza, mesél neki Tündéről, azonban ezután Mirígy bosszút esküszik ellene. Céljául tűzi ki a fiatal pár szerelmének megakadályozását. A varázsfű álmot bocsát rájuk, mikor Csongor találkozhatna Tündével. Mirígy ébredése után levág a tündér hajából. A lány emiatt távozásra kényszerül, de Ilma elárulja Csongornak, hogy a hármastól ismét láthatja Tündét. Így Csongor elindul újabb vándor útjára, hogy megtalálja szerelmét.

A hármastól találkozik a Kalmárral, a Fejedelemmel és a Tudóssal, akik a vagyon, a hatalom és a tudás megszállottjai. Csongor mindhármuktól Tündérhon felől érdeklődik, ám kérdésére nem kap választ. Szerintük Tündérhon csak gyermeknek való ábránd, és próbálják a saját racionális útjukra terelni Csongort, ám visszautasítja őket. Útja során találkozik Balgával, aki éppen fel akarta volna akasztani magát, amiért Böske elhagyta őt, de a madzag elszakadt. Csongor felfogadja Balgát útítársnak, innentől kezdve együtt vándorolnak tovább. Időközben találkoznak a három ördögfiókéval, akik örökségeiken civakodnak, az ostonon, bocskoron és a paláston. Mirígy ugrasztotta őket egymásnak, amiért megették a rókává változtatott lányát.

Mirígy minden erejével újra és újra megakadályozza Csongor és Tünde találkozását. Elaltatja Csongort, majd egy prostituálttal igyekszik elcsábítani, végül megigézve egy kutat, abból vonzó leányképet varázsol elő, akit a főhős vakon követ.

Ugyanekkor Tünde elkeseredésében az Éj asszonyától kér tanácsot, azonban az Éj kitagadja őt a tündérek közül, amiért Földi boldogságra vágyott. Időközben Csongor ahogy ismét fellép a hármassá, a leányalak szertefoszlik. Újra találkozik a három vándorral, akik addigra belátják, hogy hiábavaló volt az életük. Csongor is úgy dönt, hogy kivonul a világból és örökre lemond a szépség kereséséről, visszamegy a csodafához. Időközben Tünde is megérkezik oda, és az ördögöket szolgálatába állítva elfogják Mirigyet, majd Csongort is. Tünde diadalmasan várja kedvesét a fa alatt, boldogságuknak most már nincs más akadálya, csak az elmúlás. Az Éj baljós monológjára utal vissza a darab utolsó négy sora:

„Éjfél van, az éj rideg és szomorú,

Gyászosra hanyatlik az égi ború:

Jőj, kedves, örülni az éjbe velem,

Ébren maga van csak az egy szerelem.”²⁰

3.2 Műelemzés

A szereplők három különböző szinten mozognak, amit Csongor leplez le az első monológjában, amikor megpillantja a varázsfát:

„... Középen

Ott egy almatő virít,

Csillag, gyöngy, és földi ágból,

Három ellenző világból,

Új jelenség, új csoda.”²¹

Ebben a részben a csillag az égi, a gyöngy a tengeri, a föld pedig a világ egészére utal. Átvitt értelemben megelőlegezi, hogy a történet a mítosz, a mese és a valóság síkján fog játszódni.²²

²⁰ Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, 5.felvonás 136. oldal

²¹ Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, 1.felvonás 5. oldal

²² Kerényi Ferenc: Talentum műelemzések

A csodafa szerepe, hogy összeköti a három világot egymással. Már Gergei széphistóriájában is szerepelt, de nem lehet biztosan tudni, hogy csak az ihlette a Vörösmarty szerzeményében szereplő fát. Szigethy Gábor könyvében összefüggésbe hozza egy régi magyar regósénekkal, amely kutatások alapján a természetfelettil való találkozás emlékét őrzi. Feltételezhető, hogy az arany almát termő fa, ősi magyar varázsének - maradvány.²³ A honfoglalás kor óta ősi motívumunk az életfa.

A romantika korstílusa kedvelte a nagy kontrasztokat. A Csongor és Tündében is megjelennek ezek a nagy ellentétek, gondolati és gyakorlati síkon is, ezzel egy összefonódott rendszert képezve. A szépség szemben áll a visszataszító szörnyűséggel; a játékosság a tragédiával; a rendezett világ a káosszal. Látjuk a három vándor életének csúcspontját, majd bukását. Mikor Csongor a fellegekbe emelkedik az ördögfiak varázsszerszámaival, majd a porba hull.²⁴ Már a főszereplők között is megjelenik egyfajta ellentét. Vörösmarty a reneszánszból ismert tükör dramaturgia elvét alkalmazza, hogy szereplői ellenpontozzák egymást. Balga és Ilma, valamint Csongor és Tünde párosa különböznek egymástól életfilozófiában, viselkedésben és szóhasználatban is.²⁵ Csongor és Tünde szélsőségesen fennkölt beszédstílusára Balga és Ilma mindig nevettek, tréfás választ ad, ezzel parodizálva a jelenetet.

Csongor:

Jer, kövess, tán úton érjük.

Oh szerencse, oh örömnapp!

Balga:

Szinte meghalék; de semmi!

Oh szalonna, oh kenyérnap!²⁶

Dráma szerkezete körkörös, a főszereplők ugyanarra a helyszínre érkeznek, ahonnan elindultak, Csongorék kertjébe. A történet középpontjában Csongor utazása áll, a mellékszereplőkkel akkor találkozunk, mikor Csongor útját keresztezik. A jelenetek egymással párhuzamosan játszódnak. A dráma cselekménye egy kozmikussá bővített nap, amely éjféltől éjfélig tart.

²³ Szigethy Gábor: Csongor álma

²⁴ Taxner Tóth Ernő: Rend, kételyek, nyugtalanság. A Csongor és Tünde kérdései

²⁵ Kerényi Ferenc: Matúra Klasszikusok - Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde

²⁶ Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, Harmadik felvonás 62. oldal

Vörösmarty szinte mindegyik szereplőjének saját szókinccset teremtett meg. Az ördögfiak és Mirígy mágikus mondókákat idéző beszédstílusa, Balga és Ilma népies bölcselkedése, és a vándorok beszűkült racionalitása élesen elkülönül egymástól a szövegben.²⁷

A Csongor és Tünde névanyagának többsége beszélőnév vagy hangutánzó szó. Ez alól kivételt képeznek a darab címszereplői. Csongor a dráma első szereplőlistáján a Divór nevet kapta, később az Ibolya vagy Igoly megnevezést szánta neki Vörösmarty. Egyszerre akart tündéri és ősmagyaros nevet adni hőse számára. Végül a történet átalakításával kapta később a Csongor nevet, ami összegez mindent, amit Vörösmarty képzelt a világban helyét kereső fiatalemberről. Tünde kezdetben aranyhajú lányként, majd Himál néven volt említve. Végül Vörösmarty alkotta meg számára a Tünde nevet, gyökelvonással a tündér köznévből. Ezzel a megoldással a lány nevébe foglalta legfontosabb tulajdonságait, miszerint tündér, tündököl, tünedezik. Balga neve beszélőnév, a balgatag szó rövidített alakja. Valódi neve az Árki, is árokpartit, szegény embert jelenthetett a régi magyar nyelvben. Balga feleségének, az Erzsébet becenevét a Böskét adta. Tündér nevének kezdetben a Pilla, Csilla majd az Ilona megnevezést szánta.²⁸ Végül megalkotta az Ilmát a Vilmából, ami erős akaratút jelent és az Ilonából, amely a Helénából eredeztethető. Az így megalkotott Ilma név erős szexualitást, testiséget, valamint határozottságot sugall, amely a karakterre is igaz.²⁹

Mirígy neve kezdettől fogva adott volt Vörösmarty számára, ez is egy beszélőnév. Pestist, döghalált jelentett régen, később betegséget, ártó, megbetegítő szándékot. A három ördögfiókanak az Árgirus históriában még nem volt nevük. Vörösmarty hangutánzó szavak alapján nevezte el őket, először Kurrog, Berreg és Morog alakban. A legkisebb ördögfiúnak végül inkább tulajdonság alapján adott nevet, így lett belőle Duzzog. Ledér szintén beszélőnevet kapott, könnyűvérűt jelent.³⁰

²⁷ Gere Zsolt A Csongor és Tünde kontextusairól

http://www.arkadiafolyoirat.hu/images/000_irodalom/IRO003_TAN_gere.pdf

²⁸ Kerényi Ferenc: Matúra Klasszikusok - Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde

²⁹ Gere Zsolt A Csongor és Tünde kontextusairól

http://www.arkadiafolyoirat.hu/images/000_irodalom/IRO003_TAN_gere.pdf

³⁰ Kerényi Ferenc: Matúra Klasszikusok - Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde

3.3 A karakterek elemzése

Csongor ifjú hős, aki az álmaiban élő, eszményi szépet keresi, a megfogalmazhatatlant, amiről annyit tud, hogy a földön nem találhatja meg. Csongor alakja már nem a népmesékből eredeztethető legkisebb királyfi. Vörösmarty egy hétköznapi földi fiatalemberként formálta meg, aki keresi a helyét a világban. Mint minden egyes embernek, neki is vannak hibái; fölényeskedő, sok esetben impulzív, naiv és túlságosan gátlásos. Nagyon érdekes koncepció szerintem, hogy a történet elején megkötözött Mirigyet, a negativitást pont Csongor oldozza el. Ez a jelenet úgy is értelmezhető, hogy a traumák feloldásával közelebb kerülhetünk az addig elfojtott vágyainkhoz. A darab során minden alkalommal, mikor Csongor találkozhatna Tündével kudarcot vall. Egy megfoghatatlan ábrándot kerget, amit a darab végére meg kell tanulnia elengedni. Az utolsó jelenetben ezt láthatjuk, mikor Tünde ironikusan választás elé állítja:

„...Önmagadnak üldözője,

Kór eszednek álmaival,

Futni fogsz és célt nem érni,

Míg reményed odahal...”³¹

Tünde a történet másik főszereplője, egy tündérlány, aki már hosszú ideje szerelmes Csongorba. Független önálló személyiség, akire nem vonatkoznak az emberi élet szabályai, viszont a tündérvilág szabályait sem mindig tartja be. Mivel ő a kezdeményező fél, így véleményem szerint Vörösmarty korához képest egy igazán modern nőideált testesít meg, aki tudja mit akar és tesz is azért, hogy elérje célját. Azzal, hogy Mirigy levág a hajából, felébreszti benne a kételyt. Tudja, hogy egészen addig nem lehet Csongorral, ameddig nem válik emberré, viszont még nem bíz benne eléggé, hogy lemondjon érte a tündérségéről. A negyedik felvonásban, mikor az elvarázsolt jós kúthoz érnek, már a kútba tekintés előtt rossz érzése van. Mégis belenéz, ekkor egy alternatív jövőképet láttat vele Mirigy, amelyben Csongor megcsalja őt. Az ezt követő jelenetben az Éj asszonya választ ad Tünde Csongorral kapcsolatos kérdéseire, miszerint az emberi lét végessége ellenére elérhető a boldogság, ám ez rövid ideig tart és végül

³¹ Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde 5. felvonás 133.o

a halálba vezet. Ebből a részből kiderül, hogy Tünde sem halhatatlan, csak sokkal hosszabb ideig élne tündéreként, egy embernél.

Böske/Ilma Csongor családjának szolgálólánya, aki Tünde segítőjévé válik. Cserfes, tenyeres-talpas asszony, aki két lábbal áll a földön. Ő az egyetlen a darabban, aki az emberi és tündéri létet is megtapasztalja. Mivel Tünde a szolgálatába emelte, el kellett hagynia férjét Balgát. A történet elején még úgy tűnhet, hogy ezt nem is bánja, panaszkodik férjére és láthatóan nem szeretné, hogy megtalálja. A történet előrehaladtával viszont egyre világosabbá válik mennyire kötődik hozzá a maga módján. Nagy jelentősége van a cselekmény előrehaladásában. Ő fedezi fel Csongort a fa alatt, Tünde távozása után ő küldi a hármas út felé, majd kitalálja, hogy ott a homokban nyomot hagyjanak az őket kereső ifjúnak.

Balga/Árki Csongor birtokán élő földműves, aki Csongor segítőjévé válik. Jellemzően rút, lusta, falánk és iszákos, ugyanakkor a népi kultúrában mégis műveltnek számít. Ismeri az Álmos könyvet, és bibliai jelenetekre is tesz utalást a darab folyamán. Gyakran hasonlítják a spanyol drámákban a lírai hős mellé rendelt graciosokhoz, akik komikussá teszik a jeleneteket, azonban Balga nem csak egy bohóc Csongor mellett. Ő jelképezi a testiséget, Böskével/Ilmával együtt.³² Szeretik egymást, viszont pofon is csattan az ő kapcsolatukban. Balga józan paraszti esze, realizmusa kiegyenlíti Csongor idealizmusát. Balga találja meg a nyomokat, amiket Tünde és Ilma hagyott számukra és az esetek többségében ott van, amikor szükség van rá. Ő az, aki tompítja az ördögök haragját, miután Csongor ellopta örökségüket, majd furfangos agyával sikerül túljárni az eszközön. Majd miután Csongor lezuhant a varázsszükszökökkel, kihúzza a gödörből. Balga Csongorral ellentétben elégedett a földi léttel, nem érti gazdáját, miért akarja legyőzni saját emberi korlátait.

Mirigy karaktere véleményem szerint igen sokrétű. Részben egy mindenki által elkerült, rosszindulatú, boldogtalan falusi vénasszony, aki gyerekkora óta ismeri és gyűlöli Csongort. Ezt onnan tudjuk, hogy találkozásukkor nevükön szólítják egymást. Ugyanakkor Mirigy gonosz boszorkány is, akinek varázslatos hatalma van. Csongor az Idő nényeként is hivatkozik rá az első felvonásban, ami a mitologikus szintre utalhat. Ezen kívül szimbolikus figura, aki minden rossz és káros dolognak a megtestesítői, saját lányának kerítője. Mirigy ugyanabba a pozícióba

³² Jánosházi György: A Csongor és Tünde értékeléséhez [itk_EPA00001_1963_01_029-043.pdf](#)

kerül a történet végére, ahol elkezdődött megkötözve a fa tövébe, viszont nem szűnik meg létezni, a világ része marad.

Az Éj asszonya egy tekintetes, magasabb szférába tartozó személy. Számára az idő és a tér végtelen. Hatalmában áll száműzni Tündét Üdlakból. Monológjából megtudjuk, az univerzumban minden múlandó, kivéve ő maga. Vele kezdődött a világ és vele fog véget érni, így egy borongós, végtelenségig tartó meditáció az élete. Alakját Nüx ihlethette, aki a görög mitológiában az éjszaka istennője volt. Az ő gyermeke az Álom, ami szintén fontos szerepet játszik a darab során, hiszen Csongornak akárhányszor esélye lenne Tündével lenni, Mirigy hatására elalszik.

Ledér egy mellékszereplő, akinek rövid szerepeltetése ellenére mély, szívbe markoló élettörténetet írt Vörösmarty. Fiatal kiszolgáltatott prostituált, aki egymaga tartja el beteg apját és két fiatalabb testvérét. Mirigy benne is büntudatot, rossz érzéseket gerjeszt. Fontos fordulópont ez a történetben, hiszen lánya helyett őt bérl fel Csongor elcsábítására azzal, hogy Tündének álcázza a levágott hajfürttel. Mirigynek ezzel az a célja, hogy megutáltassa Csongorral a szerelmet, és erkölcsileg züllésbe taszítsa őt. Nemeskürty István szerint Ledér karaktere Tünde rossz előérzetének is tekinthető, egy bukott tündér sorsáról.³³

Rózsalevél, kicsi rózsalevél,

Miért van, hogy halovánnyá lettél?

Halovánnyá, mint a lány orcája,

Mint a télnek hideg hóruhája.³⁴

A három ördögfi népmesei karakterek, már az Árgirus históriában is szerepeltek. Szimbolikus tartalommal is kiegészül a szerepük, ők az ösztöniség jelképei.³⁵ Játékosak, rakoncátlanok, állandóan civakodnak, mégis gyermekien naívak. Nem tartoznak egyik oldalhoz sem. Ők az egyetlenek, akik le tudják kötni Mirigyet, lehetséges, hogy a dráma elején is ők kötötték a csodafához.

A három vándor, vagyis a Kalmár a Fejedelem és a Tudós az Éj alakjához hasonlóan fontos filozofikus szerepet töltenek be Vörösmarty drámájában. Mindhármuknak nagyratörő vágyaik

³³ Nemeskürty István: Elérhetetlen tündér, csalfá cél

³⁴ Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde 83.o.

³⁵ Jánosházi György: A Csongor és Tünde értékeléséhez [itk EPA00001_1963_01_029-043.pdf](http://itk.EPA00001_1963_01_029-043.pdf)

vannak, amelyek a későbbi Éj monológjához kapcsolódnak, hiszen a világalom három lehetősége tűnik fel karakterükben. A Kalmár a pénz révén próbál uralkodni és az idő ura akar lenni, a Fejedelem meg akarja hódítani az egész világot, a Tudós pedig minden tudást le akar írni és rendszerezni. Mindhárman Csongor ellenpontjaként jelennek meg, azonban míg a Kalmár és a Fejedelem teljes bizonyossággal állítják, hogy a saját eszközeikkel képesek lesznek uralni a világot, a Tudós már az első alkalommal kételkedik ebben. Útjuk ciklikus, számukra a hármas út jelenti a kezdő és végpontot, mint Csongor esetében a tündérfa.³⁶ Amikor másodszorra keresztezik az ifjú útját kiderül, hogy amitől leginkább várták a boldogságot, az elhagyta őket, csak múlandó szeszélyek voltak. A Kalmár elvesztette minden pénzét, ezzel együtt barátait is, a Fejedelmet elárulták alattvalói, a Tudós pedig elveszítette a józan eszt.

³⁶ Szilágyi Márton: „Miért én éltem, az már dúlva van”

A mű feldolgozásai, bemutatói

4. A mű feldolgozásai, bemutatói

Vörösmarty Mihály nem igazította drámáját a korabeli színházi igényekhez, olvasmányként ponyva formájában kívánta volna árusítani művét. 1844-ben mégis benyújtotta a Csongor és Tündét a Nemzeti Színház drámabíráló bizottságához, amelynek akkor már egy éve az elnöke volt, viszont ezt anonim módon tette és arra az ülésre nem ment el. A testület tagjai, akik Vörösmarty barátai voltak egyhangúlag előadásra alkalmatlannak nyilvánították művét. Ezt követően később már nem próbálkozott a mű színrevitelével.³⁷

1866-ban, tizenegy évvel Vörösmarty halála után került előadásra először a Csongor és Tünde a költő barátja, Egressy Gábor színész-tanár és diákjainak jóvoltából, részletekben előadva. A mű első hivatalos előadására, az ősbemutatóra 1879. december elsején került sor a Nemzeti Színházban, Paulay Ede rendezésében.³⁸ Csongor szerepét Nagy Imre, Tündét Márkus Emma, Mirígyet pedig Jászai Mari játszotta.³⁹

„A fényes közönség, mely a színház minden zugát betöltötte, áhítattal tisztelettel hallgatta a bűbajos nyelvet, melynél fényesebbet, gazdagabbat és zengőbbet magyar költő még nem írt soha”⁴⁰ - írta a Pesti napló 1879. december 2-án.

Az ősbemutató óta a mai napig játsszák Vörösmarty drámai költeményét számtalan formában. Mivel sokféleképpen értelmezhető és örök érvényű, akár hagyományosabb mesei vagy groteszk, posztmodern formában is előadható. Készült belőle balett, bábjáték, tv-játék és opera is.

Dr. Németh Antal rendezésében a Nemzeti Színházban 1937-1938 és 1941-1942 között, valamint 1956-ban került bemutatásra. Olyan neves színészek játszottak ezeken az előadásokon, mint Szabó Sándor (Csongor), Szörényi Éva (Tünde), Somogyi Erzsébet (Böske), Lukács Margit (Éj). Jelmez és díszlettervezője Jaschik Álmos volt.⁴¹

Jelenleg is játsszák Vörösmarty művét a Nemzeti Színházban Vidnyánszky Attila rendezésében. Elmondása szerint minden idők legderűsebb Csongor és Tündéjére készült. A

³⁷ Szilágyi Márton: „Miért én éltem, az már dűlva van”

³⁸ Kerényi Ferenc: Matúra Klasszikusok - Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde

³⁹ Nemeskürty István: Elérhetetlen, tündér csalfa cél

⁴⁰ Nemeskürty István: Elérhetetlen tündér, csalfa cél

⁴¹ <https://slideplayer.hu/slide/12702609/>

látványt Nagy Viktória tervezte. Főbb szerepekben Mészáros Martint (Csongor), Ács Esztert (Tünde), és Nagy Marit (Mirigy) láthatjuk. Az előadás érdekessége, hogy az Éj asszonya hangfelvételen szólal meg, megidézve Lukács Margitot, aki 50 éven át játszotta ezt a szerepet a Nemzeti színpadán.⁴²

2012-ben bábelőadás formájában is színre került Vörösmarty műve a Nemzeti Színház, Gobbi Hilda Színpadán. Tengely Gábor, a Győri Vaskakas Bábszínház főrendezője állította színpadra koncepcióját, melyben bábok és élő szereplők együttesen játszanak.⁴³ Érdekesség, hogy nézők forgószéken tekinthetik meg az előadást, miközben a színészek körbejátszák őket. Az előadás díszlete Zöldy Z. Gergely, a bábok és a jelmezek Michac Gábor tervei alapján készültek. A főszereplők öltözetükhöz illő zsáktáskából húzzák elő báb alteregójukat, amikkel később kiegészítik a jeleneteket. Csongor szerepében Földi Ádám, Tündeként Martinovics Dorina látható, Mirigyet Molnár Piroska alakítja.⁴⁴

Számomra az egyik legérdekesebb feldolgozása a Gyulai várszínház és a Maladype Színház 2017-es közös produkciója, amely erősen elrugaszkodik a megszokott Csongor és Tünde előadásoktól. Rendezője Balázs Zoltán kísérletet tett azzal, hogy ezt a több helyszínen játszódó nagy kiterjedésű művet 15 négyzetméteren adják elő. Díszlete egy teniszbírói székéből, 3 létrából és 3 kisszékből áll. Ebben az előadásban Tünde kerül a történet középpontjába, akinek a szerepét Csongorral együtt Szilágyi Ágota játszotta. A jelmezeket Németh Anikó tervezte.⁴⁵

⁴² <https://nemzetiszinhas.hu/magazin/2016/03/csoda-es-csapda>

⁴³ <https://fidelio.hu/szinhas/csongor-es-tunde-babokkal-58504.html>

⁴⁴ <https://szinhas.net/2012/10/08/stuber-andrea-kibabozodas/>

MALADYPE SZÍNHÁZ

<https://www.maladype.hu/hu/sajto/kritikak/itemlist/tag/csongor%20%C3%A9s%20%C3%BCnde>

Jelmeztervezési koncepció

5. Jelmeztervezési koncepció

A jelmeztervezés megkezdésekor sok-sok irányból inspirálódtam, mire megtaláltam azt az utat, amin végül elindultam. A dráma esetleges forrásaiból adódóan kezdetben egyaránt inspirálódtam a görög, a reneszánsz, a romantika és a mai kor viseletéből is, míg végül leszűkítettem a tervezésemet három fő irányra. A Csongor és Tünde örök aktualitásából adódóan legfőképpen a mai kor ruháiból indultam ki. Célom ezzel közelebb hozni a történetet a nézőkhöz. Szerettem volna Vörösmarty korát, a romantikát/biedermeiert is megjeleníteni jelmezeimen, így abból a divattörténeti korból is átemeltem egy-egy apró részletet, mint például a puffos ujjakat és ejtett vállakat. Mivel gyermekkorunkból sokan emlékszünk Tündér Ilona történetére, szerettem volna megtartani a darab mesés mivoltát, és népiségét is, ennek érdekében a magyar népművészeti motívumvilágból gyűjtöttem díszítő elemeket. Ezeket mintaként szeretném megjeleníteni a jelmezeken. A mintákat a párok esetében pozitív és negatív formában is felhasználnám, jelölve összetartozásukat.

Balgát és Ilmát étellel teli, bohém karakteréből és abból adódóan, hogy a földi szerelmet képviselik, földszínekkel képzeltem el. Mai korba emelve Balga alajkát, nem egy parasztként jelenítettem meg, hanem overálos munkásemberként. Ilmának ugyanebből a célból egy mai kötényt szántam.

Velük ellentétben Csongor és Tünde eszményi, idealista párosát sokkal inkább pasztelles árnyalatokban kívánám megvalósítani, ezzel is kontrasztot képezve a karakterpárosok között. Jelmezükben erőteljesebben érzékeltetném a romantika divatját, mint egy elmúlt dicső kort, ahova visszavágyik a mai világ embere. Így Csongort egy bő ingben képzeltem el, viszont farmernadrággal kombinálva. Tündét légiességére utalva egy kissé áttetsző ruhában jeleníteném meg, farmer mellénnyel amire túll szerű, romantikát idéző, kicsit tündéries puffos ujjak kerülnének.

Mirígy jelmezét szeretném egy sokkal groteszkebb, torz irányba eltolni, sötét árnyalatokkal.

A három ördögfiút teljesen mai ruhában képzeltem el punk stílusban. Úgy gondolom, hogy ezzel ráerősíthetnék a vad, lázadó karakterükre, akik azonban a jó útra is téríthetőek.

Az Éj asszonya számomra egy tekintély parancsoló, archaikusnak mondható karakternek tűnt. Jelmez szempontjából a görög viseletből, azon belül is a khitónból indultam ki, amivel egyfajta szobor szerű hatást szeretnék elérni. Úgy gondolom, hogy ezzel elkülöníteném a többi szereplőtől, egyfajta ősi mindenek feletti entitás hatását keltve.

Ledér esetében olyan sötétebb árnyalatú jelmezt képzeltem el, ami rímelt Tündéére, mintha a torz, romlott tükörképe lenne. Ezzel a megoldással reflektálni szeretnék Nemeskürty István állítására, miszerint Ledér egy bukott tündérnek is tekinthető.

Karakter gyűjtéslapok

Csongor

Mirígy

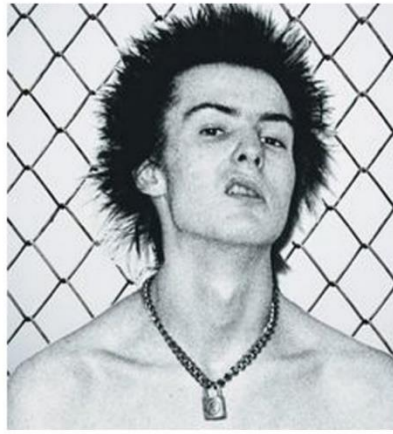
Böske

Balga

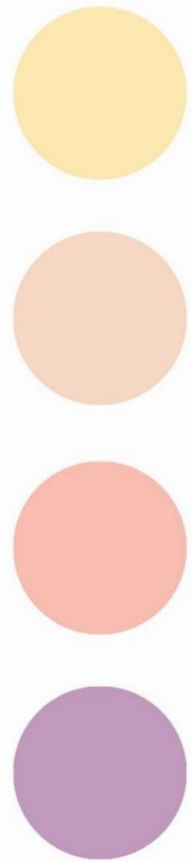
Ördögfiak

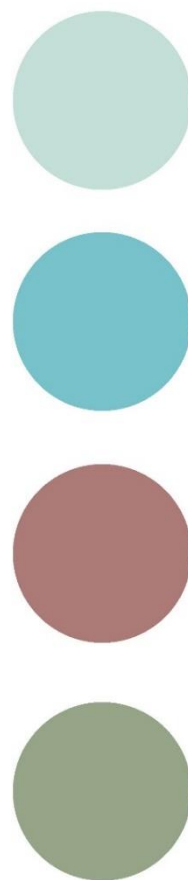

Jelmez vázlatok

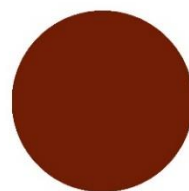
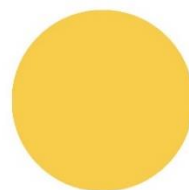
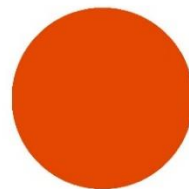
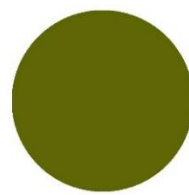
Tünde

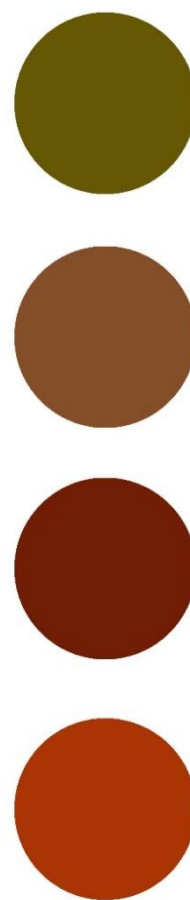
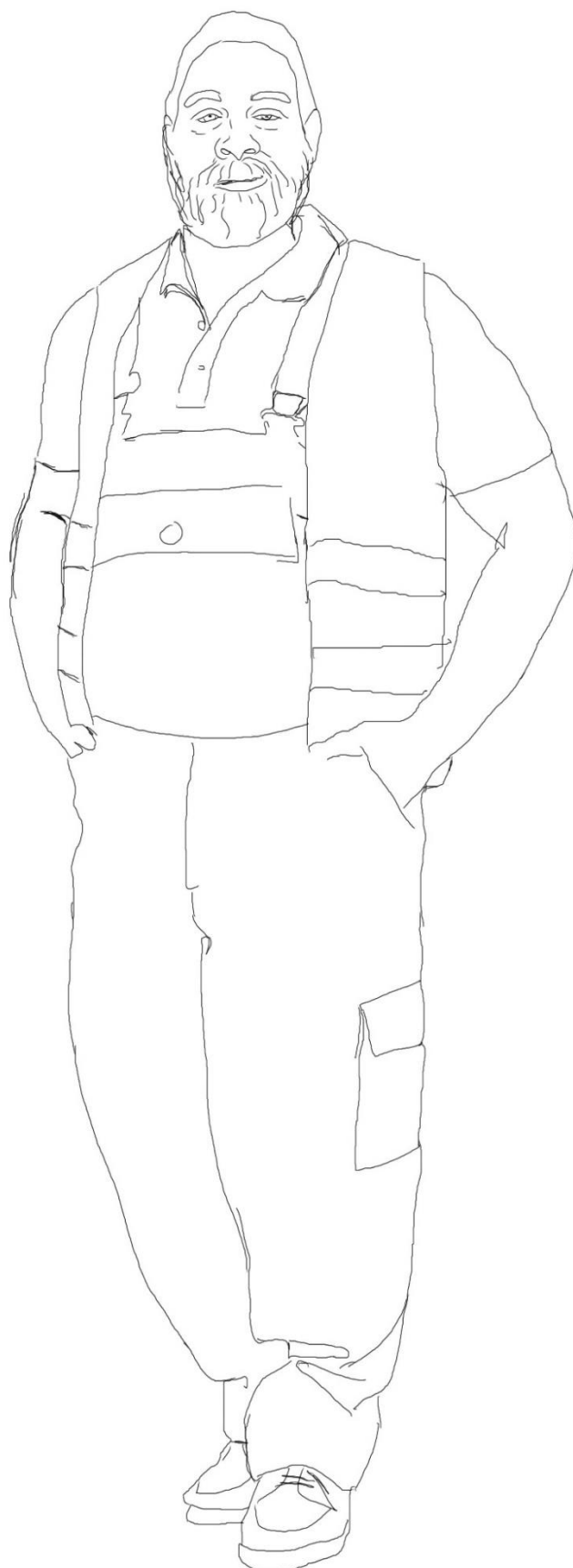
Csongor

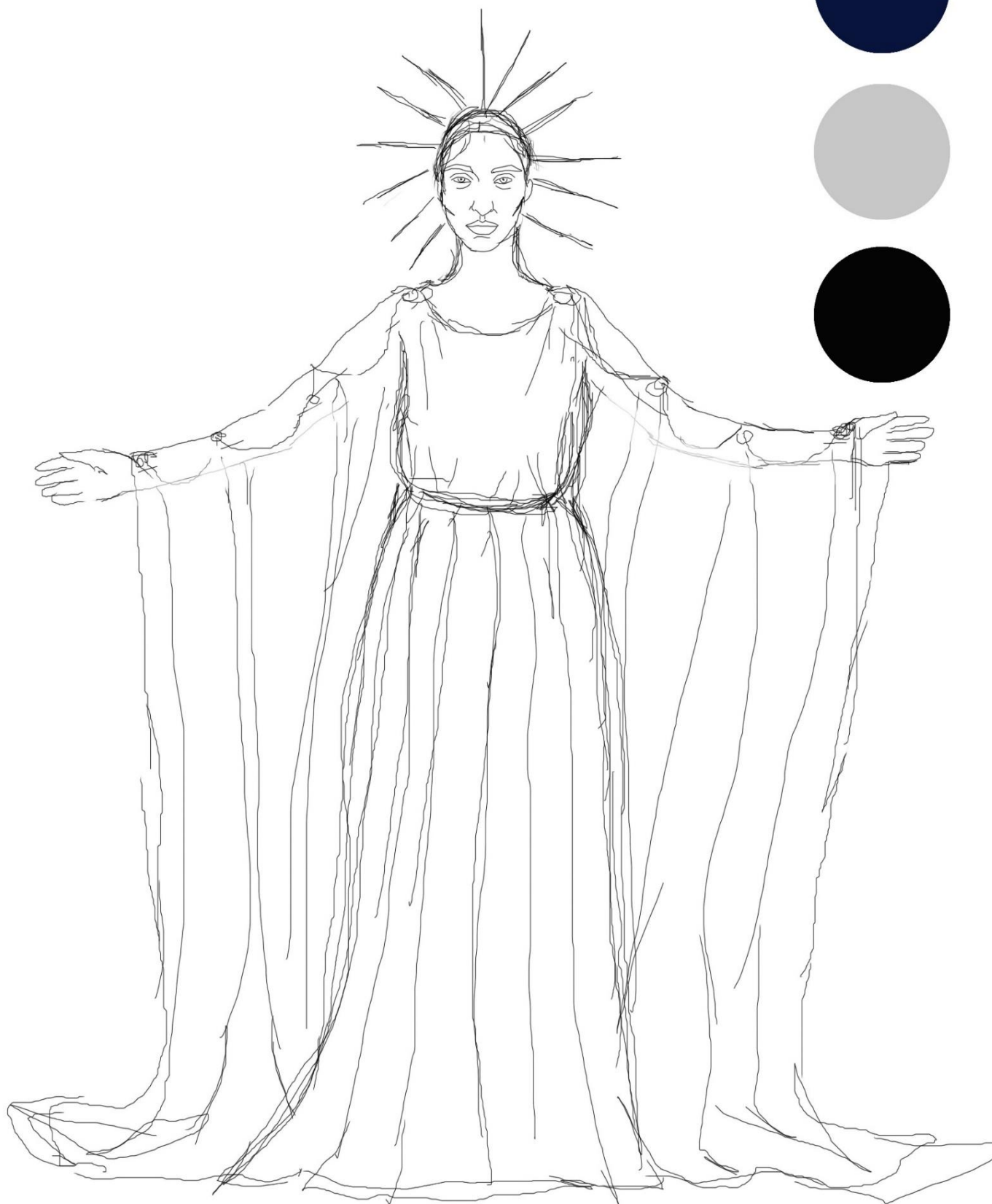
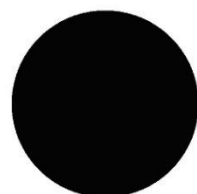
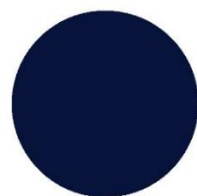
Böske

Balga

Az éj

A Vaskakas Bábszínház

6. A Vaskakas Bábszínház

1955-ben valósult meg az első vidéki bábtagozat Győrben, a Kisfaludy Színháztagozat Szőnyi Kató vezetésével. Ebben az időben érkezett Bródy Vera bábtervező és Kemény Henrik is Vitéz Lászlóval a Duna utcai színházba. A leginkább gyermekeknek szóló bábelőadások a Radó-szigeten működő KIOSZK épületének kamaratermében zajlottak, abban az időben. Később a Gyermek Házában tartották bábelőadásait, a Kisfaludy Színház színészeivel, majd főállású társulati tagokkal, végzett bábszínészekkel. 1997 óta Vaskakas Bábszínház néven működnek, 2015 óta az egykori József Attila Művelődési Házban.⁴⁶

Bábdíszletemet a nagyszínpadra, vagyis a Bartók terembe képzeltem el, technikai adottságaiból kifolyólag.

Technikai információk:

- Színpad mérete: szélessége faltól falig: 1240 cm, mélysége a vasfüggönytől a hátsó falig: 1056 cm
- Forgó átmérője: 5 m
- Portál: magassága: 6 m, szélessége: 860 cm
- Tréger: száma: 16 db

⁴⁶ <https://vaskakas.hu/a-vaskakas/>

Bábtervezési koncepció

7. Bábtervezési koncepció

A bábtervezés megkezdésekor először azt döntöttem el, hogy a szereplők közül kiket szeretnék bábként és kiket bábszínészként megjeleníteni. Végül arra jutottam, hogy minden karaktert báb formájában szeretnék színre vinni, kivéve Ilmát és Balgát. Döntésemet indokolja, hogy a népmesékben gyakran előfordulnak óriások, akik segítik a főhóst, valamint a darab folyamán rendszeresen tesznek egyes szereplők olyan megjegyzéseket Ilmára és Balgára, ami nagyobb méretükre utal.

DUZZOG Balgához: „Úgy van, hogy te medve vagy.”⁴⁷

BALGA: „Én is Böske lányomat

E darab deszkán viszem,

Eddig ajtó, most paizs,

Haj, de láb ám még ez is,

Kár, hogy rá nem fér egészen!

Majd csak hozzá gondolom,

Ami még hibázni fog.”⁴⁸

Csongort és Tündét olyan bunraku bábként képzeltem el, amiknek a mozgásához elég egy ember. Mivel Balga és Ilma a két főszereplő segítői, úgy gondoltam ők mozgathatnák bábjaikat. Ez nagy feladat a bábszínész számára, hiszen ahogy korábban említettem, különböző stílusban szólal meg a két szereplő páros, így a bábszínésznek mindkettőt tudnia kell produkálni, párhuzamosan játszani. Ezzel a megoldással lehetségessé válik, ami a legtöbb Csongor és Tünde előadásban csak a színpad mögött történik meg; Csongor elrepülése az ördögfiak örökségével, valamint lezuhanása. Koncepcióm érdekessége még, hogy a történet legelején Csongort egyedül látjuk, Balga csak a második felvonásban jelenik meg. Ezt úgy oldanám meg, hogy a bábszínész játék közben a színpadon válna Balga karakterévé, attribútumaival, egy kalap és egy mellény felvételével.

⁴⁷Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde második felvonás 44. oldal

⁴⁸Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde második felvonás 40. oldal

A két páros ruházatában leginkább a Dél-dunántúli magyar népviseletekből inspirálódtam. A két szerelmespárt egymásra rímelő öltözetben terveztem meg, viszont ruhájuk díszítettségében elkülönítettem egymástól.

Mirigy karakterét egy ember méretű bábnak terveztem, amibe a bábszínész belebújna. Az ő bábját fogom kivitelezni és bemutatni a diplomavédésen. Egy fejre rögzíthető maszkból és lepelből fog állni, amire kitömött kukászsákokból képzett golyókat varrok, mirigyeket idézve. Ezen kívül a szoknya részét fűzfafaágak, és fekete rongydarabok fogják képezni.

Az ördögfiak esetében leginkább az állatias mozgásból indultam ki, tekintve, hogy ők az ösztönök allegorikus figurái. Olyan mozgást akartam társítani hozzájuk, ami egyszerre lehet egyfajta domináns, növekvő, például mikor felülemelkednek Balgán, és megadó, visszahúzódó is, mikor Mirigy felbukkanására megtorpannak. Ennek érdekében rugó szerű testet képzeltem el nekik, ami felfelé csökkenő méretű, textillel borított karikákból áll rajtuk pedig kasírozott fejekkel.

Hasonló módon képzeltem el Ledér karakterét is. Neki egy női alakot kiadó karikákból álló, üresen hagyott vázszerű testet terveztem, amiket a Balgával való játszadozásakor billegtetne.

A három vándor első felbukkanása hasonlít a népmesékben előforduló három próbára, amit a hősnek ki kell állnia. Céljuk, hogy Csongort letérítsék útjáról és maguk mellé állítsák. Ebből kiindulva bábjaikat úgy terveztem meg, hogy bálványszerűen körbevihetőek legyenek a színpadon. Testük egy-egy rúdból áll, amivel a bábszínész tarthatja, tetején nagy méretű kasírozott fejjel, amiről szakáll-szerűen rojtok lógnak, a vagyon, a hatalom és a tudás szimbólumaival.

Díszlet:

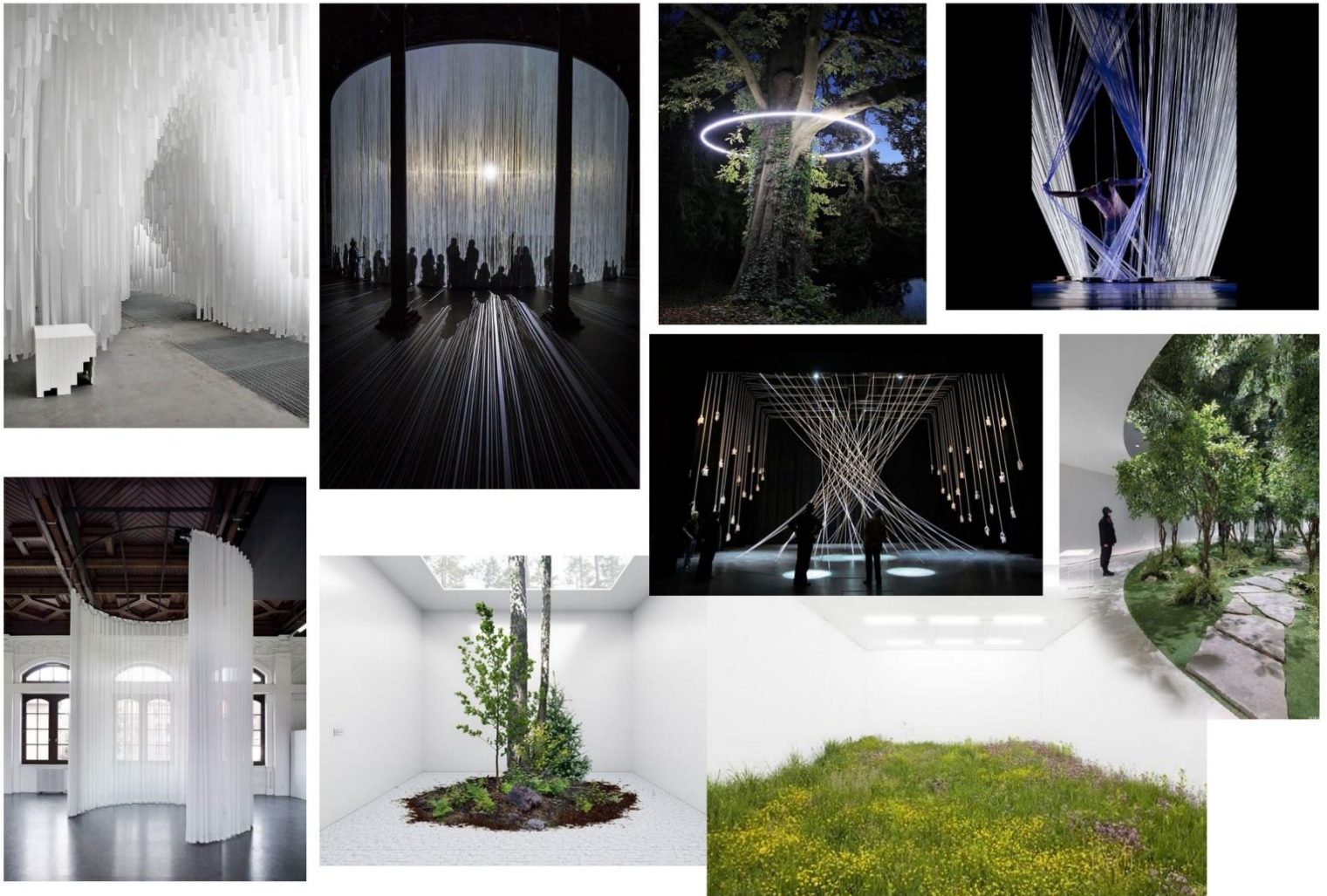
A bábdíszlet tervezése során céлом volt egy olyan közeget megalkotni, ami tükrözi a víziómat egy homályos, álomszerű térről, amelyben bolyonghatnak a főhősök. Ezt a hatást a trégerekre rögzített, lelógó fehér színű drapériákkal szeretném érzékeltetni.

A díszlet középpontjába helyeztem a Tünde által teremtett csodafát, mint a darab egyik legfontosabb szimbólumát, ami összeköti a földi és égi világot. A szintén hófehér, anyagcsíkokból álló fa teteje egy a trégerekre rögzített korongról lógna. Alja az alá épített, egy méter magas domb tetején végződne, ami a forgószínpadra épülne. Forgásával ez a szalagos

szerkezet többféle alakot is felvehet, köztük a csodafát, Mirígy házát, a kutat és a tündérpalotát is. Megvilágításával szerintem érdekes fény-árnyék hatásokat lehetne elérni. A színpadot műfűvel borítanám, ezzel kiemelve ezt a nem mindennapi fát.

A magyar népművészetet a díszletben is megjeleníteném, az előszínpadra kerekeken begurítható faragott ládapadokkal. Ezzel az előszínpadra is kivihető a játék, ráültetve a szereplőket, az intimebb jelenetek során.

Díszlet inspirációk:

Storyboardok

Bábtervek

Tünde és Böske

Csongor és Balga

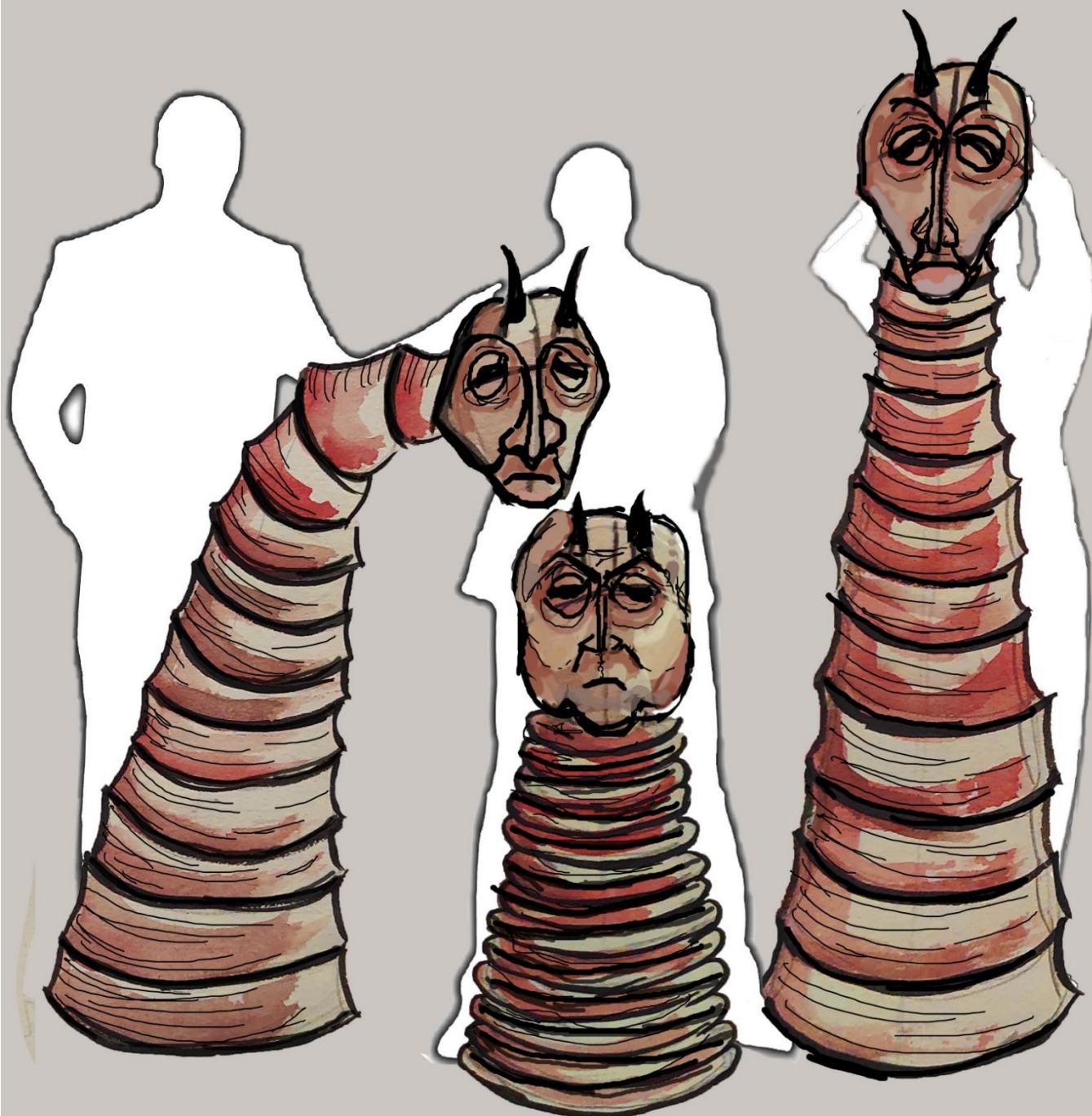
Mirigy

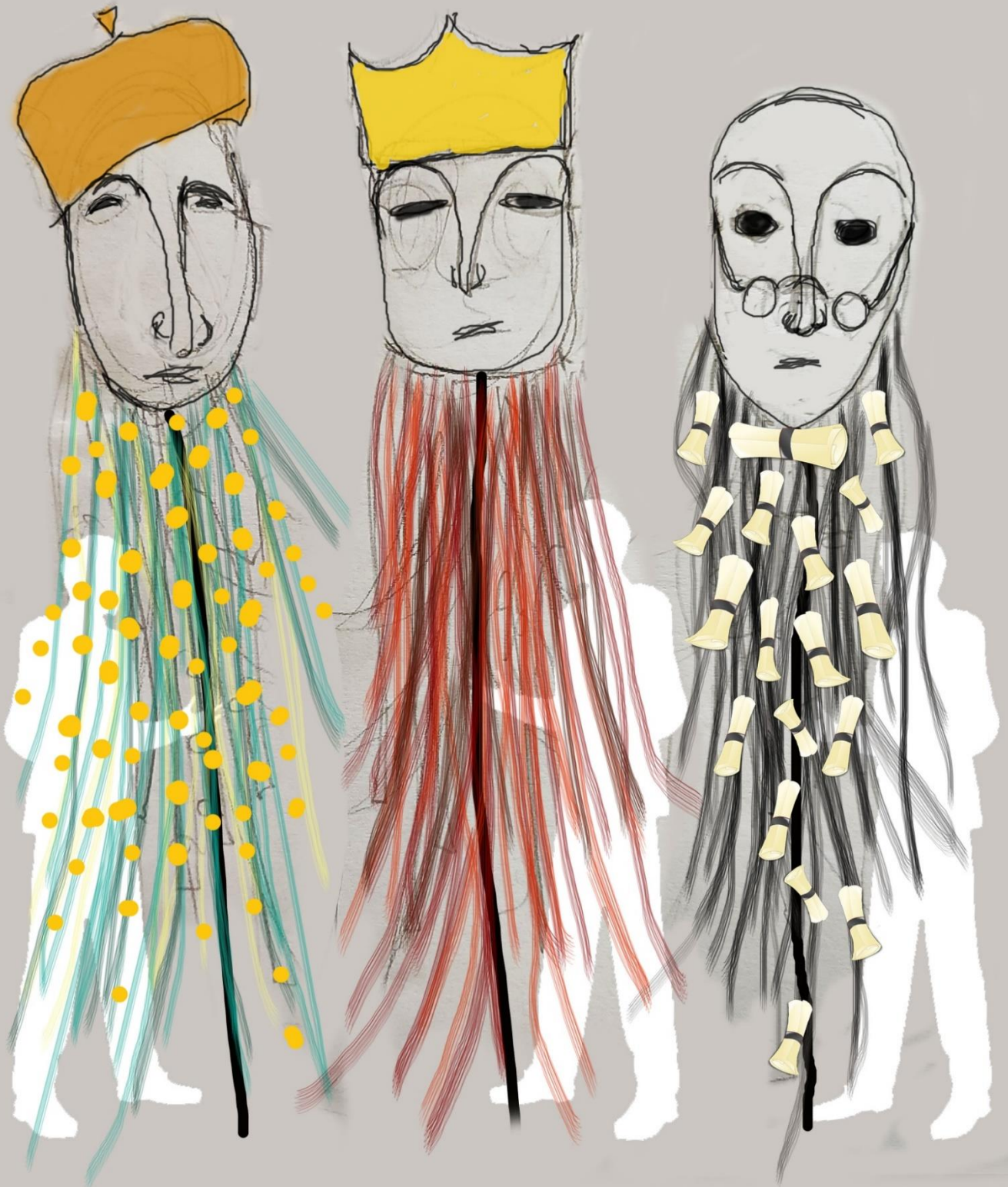
Mirígy

Ördögfiak

Három vándor

8. Zárógondolatok, összegzés a megjárt útról

*„Nézd a világot: annyi milliója,
S köztük valódi boldog oly kevés”⁴⁹*

Nagyon élmény volt számomra, hogy ebben a félévben a Csongor és Tündével foglalkozhattam, a boldogságkeresés témájával. Minél többet olvastam Vörösmartyról, annál inkább megfogott a személyisége, amilyen hozzáállással megírta ezt a remekművet. Szerettem, hogy akárhányszor újra olvastam drámáját, mindig találtam benne valami újat. Hasznos gondolatokat, amiket további életem során magammal vihetek útravalónak. Annak ellenére, hogy olykor a tervezés nehezen ment, mert minden forrást, amivel találkoztam bele akartam sűríteni, nem bántam meg, hogy ezt a nehéz darabot választottam diploma munkám témájának. Hiszek a boldog befejezésben, hogy folyamatos elvágódás helyett képesek vagyunk magunknak megteremtteni a földi mennyet, ahova olykor elbújhatunk kicsit a világ zaja elől.

⁴⁹ Vörösmarty Mihály: A merengőhöz

9. Felhasznált irodalom, források:

- Kerényi Ferenc: Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde - Matúra Klasszikusok, IKON Kiadó, Budapest, 1992
- Kerényi Ferenc: Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde - Talentum műelemzések, Akkord Kiadó, Budapest, 2005
- Nemeskürty István: Elérhetetlen tündér, csalfa cél, Hungarovox Kiadó Kft. Budapest, 1997
- Szigety Gábor: Csongor álma, Savaria University Press, Szombathely, 2001
- Szilágyi Márton: „Miért én éltem, az már dúlva van”, Kalligram Könyvkiadó, 2021
- Taxner-Tóth Ernő: Rend, kételyek, nyugtalanság - A Csongor és Tünde kérdései, Argumentum Kiadó, Budapest, 1993
- Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde - Nádasy Ádám magyarázó jegyzeteivel, Magvető Kft. Budapest, 2022

http://www.arkadiafolyoirat.hu/images/000_irodalom/IRO003_TAN_gere.pdf

http://epa.oszk.hu/00000/00001/00229/pdf/itk_EPA00001_1963_01_029-043.pdf

https://epa.oszk.hu/02500/02518/00258/pdf/EPA02518_irodalomtortenet_1990_02-04_328-347.pdf

<https://fidelio.hu/szinhaz/csongor-es-tunde-babokkal-58504.html>

https://hu.wikipedia.org/wiki/V%C3%B6r%C3%B6smarty_Mih%C3%A1ly

<https://mek.oszk.hu/04700/04740/html/index.htm>

<https://nemzetiszinhas.hu/magazin/2016/03/csoda-es-csapda>

<https://szinhaz.net/2012/10/08/stuber-andrea-kibabozodas/>

<https://slideplayer.hu/slide/12702609/>

<https://www.maladype.hu/hu/sajto/kritikak/itemlist/tag/csongor%C3%A9s%C3%B Cnde>

Képek forrása: Pinterest

NYILATKOZAT

KOVAČS PETRA (név) (hallgató Neptun azonosítója: G7QP08)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2024 év 04 hó 17 nap

belső konzulens

NYILATKOZAT

Kovács Petra

_____ (név) (hallgató Neptun azonosítója: 67QP08)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2024 év 04 hó 17 nap

Borbély Mária

belső konzulens

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréseről és eredetiségéről

A hallgató neve: KOVACS PETRA
A Hallgató Neptun kódja: G7QPO8
A dolgozat címe: ÜRÖSMARTY MIHÁLY: CSONGOR ÉS TÜNDE
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: MATE RIPPL-RÓVAI MŰVÉSZETI INTÉZET
A konzulens tanszékének a neve: SZÍNHÁZI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024 év 04 hó 17 nap

Kovács Petra
Hallgató aláírása